

Alp 2164
Larch ✓

LIETUVOS
NACIONALINIS
M. GORBAČIOV
M. K. JUKA

ANTROJI DALIS

D R A U G A S

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1990 m. gegužės mėn. 26 d. / May 26, 1990

Nr. 103(21)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Tvarka ir laikas

Ateinančią savaitę daugelis iš mūsų keliausime į Washingtoną. Sutiksime Gorbačiova, kuris atskrenda Amerikon kalbėtis su Bush'u viršūnių konferencijoj. Šio tipo konferencijos tai politinis teatras, kurio tikslas yra sudaryti vaizdą, jog didžiųjų žemės galybių vadai racionaliai tvarko pasaulį. Lietuviai demonstracijų Washingtono tikslas — įsibrauti į tą galiūnų privačią operetę, įnešti dozę realybės. Mes liudijame, kad pasaulis keičiasi. Ir tai ne pagal strategų planus, o pagal istorines jėgas, sprendžiančias laisvės dialektiką. Mūsų dramo tikslas — parodyti tiems, kurie mus matys, kad Lietuva neatsitiktinai yra pasaulio dėmesio centre. Viskam yra tvarka.

Amerikos ir Kanados lietuvių didžiais skaičiais prisistatymas Washingtono ir kitose Gorbačiovo aplankomose vietose, kartu su pačių Baltijos respublikų vyriausybų laukiamomis reakcijomis, yra moralinis veiksmas, kurio pasiekimas užtikrintas. Jis nepriklauso nuo spaudos ar televizijos palankios ar nepatenkintos reakcijos. Mūsų tenai atsiradimo tikslas kitoks. Lietuva, per savo žmones, prisistato kaip nepakviesta dalyvė aukštame susitikime. Lietuva pastaraisiais mėnesiais yra tapusi trečioji, „superpower“. Tačiau visai naujo tipo galybė, ne ginkluota jėga ar ekonominė stiprybė pasiremianti. Juk tais dalykais esame ko gero pasaulyje neturtingiausia valstybė. Lietuvos galybės statusas — idėjinis elementas jėga. Ginkluota jėga neatstoja drąsaus tiesos išsakymo. Lietuva vyrauja idėjinėje rinkoje. Lietuviai stiprybė — šaltas realistiškas pasaulio suvokimas, neatskiriamas ir nuo mistinio pasišventimo laisvės ir teisybės realizavimui.

Lietuvos nepageidaujamas pasirodymas jų arenoje galiūnų pasitarimui priduoja realumą, kurio ten stokojama. Lietuvos neįvertinta ir tiesiog nemaloni, bet neįkainojama dovana šitai konferencijai — mūsų tikėjimas, kad pasaulis nestovi nepajudinamas, bet kinta. Dalyvaudami demonstracijose teigime, kad lietuviai žino, jog pasaulyje yra tvarkaraštis ir tvarka.

Visi lietuvių veiksmas priklauso nuo suvokimo, kad yra tvarkaraštis. Šių dienų sunkiausiais momentais galime pasiguosti ir pasididžiuoti mūsų Aukščiausiosios Tarybos tobulu laiko pajutimu. Naujausi įvykiai įrodė Latvijos ir Estijos atvejais, kad greitas ir energingas išstojimas nebuvo klaida. O dabar laukiame Sovietų Sąjungos sprogo. Tai sekantis žingsnis pasaulyje, kuris įsuktas į judesį.

Šita sąmonė skiria lietuvius nuo amerikiečių stebėtojų. Pavyzdžiui, šios savaitės *The New York Times* vedamasis ragino lietuvius atšaukti nepriklausomybę. Jis argumentavo, jog lietuvių viltis — tampseni, glaudesni ryšiai tarp Vakarų ir Sovietų Sąjungos. Bai-

su tai girdėti — tai yra ryšiai su lavonu, nekrofilija. Sąjungai neliko pusmečio. Vidurio Europos laisvės audra persimeta į pačią imperiją. Mes gauname tas pačias žinias, kaip amerikiečiai, bet jiems trūksta šio interpretacijos įrankio, tai yra, atpažinimo, kad ta sistema grūna ir pasaulis keičiasi. Lietuvos laisvė — pirmieji naujo laiko spinduliai.

Lietuva atstovauja naujam, beaustančiam laikui. Yra proga tautų gyvenimą perstatyti pagal naują tvarką, teisingumo tvarką. Šį projektą vykdo lietuviai. Landsbergio žodžiais Hedrick Smith programoje: „We will decide our destiny as a free people.“ Vien tas ryžtingumas jau vykdo projektą. Lietuviams pirmiems buvo duota žinoti, kad atėjės kitos laikas. Tai sunkiai buvo įžiu-rima iš šalies. O mūsų tarpe vykdo stebuklai. Pasauliui neregėti dalykai pasirodė Lietuvos istorijoje pakeliui į laisvę. Niekad nesitikėjome girdėti Landsbergio ir Prunskienės lietuviškus žodžius, per televiziją. Niekad nesitikėjome šitokio masinio darbo kartu, tautos besąlyginio vieningumo bendrus tikslus siekiant. Naujam laikui atstovauja Lietuvos išsilavinimas ir įsibrovimas į viršūnių konferenciją. Mažos tautos, siekiančios laisvės, atpažįsta lietuvių projektą. Televizijos žinio-se programa apie Quebec'o nepriklausomybės siekimą prasideda su trispalvių jūra. Kitos tautos irgi stebi Lietuvos pavyzdį. Kol didžgalybės tariasi, būtų galima sudaryti idėjinę Saugumo Tarybą iš Lietuvos, Čekoslovakijos, Vengrijos ir Rytų Vokietijos. Trispalvė jau daug daugiau reiškia (ir reikš toliau, kuo ilgiau ši kova tęsis) pasauliui, negu tik lietušventimo laisvės ir teisybės realizavimui.

(Nukelta į 2 psl.)

Apie Lietuvos aukštąsias mokyklas... ir ekonominę blokadą

Pokalbis su profesorium Vladu Domarku,
Kauno politechnikos instituto rektorium

Prieš porą savaičių Amerikoje lankėsi profesorius Vladas Domarkas, Kauno politechnikos instituto rektorius. Nors ir labai trumpam su juo susitikus, profesorius Domarkas maloniai sutiko su *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojais pasidalyti keliomis mintimis apie Lietuvos aukštųjų mokslo įstaigų šiuolaikinius siekius, o taip pat rūpesčius apie Lietuvos kritišką politinę ir ekonominę padėtį šiuo metu.

Vladas Domarkas gimė 1939 metais Kretingos apskrityje. 1961 metais baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą ir pradėjo dirbti to paties instituto ultragarso mokslinėje laboratorijoje. Mokslinių ryšių su šia laboratorija nenutraukė ir vėliau pradėjęs dėstyti studentams. Kandidatinę disertaciją apgynė 1967 metais, daktarinę — 1977. Apgynęs daktarinę disertaciją, devynis mėnesius stažavosi University of California — Santa Barbara ir Stanford University mokslinėse laboratorijose. Yra parašęs dvi mokslines knygas: *Kontrolės ir matavimo pjezelektriniai keitikliai* (su R. Kažiu) ir *Ultragarso echoskopija* (su E. Pilecku), daugiau kaip 100 mokslinių straipsnių. 1985 metais buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu-korespondentu. Nuo 1983 metų dirba Kauno politechnikos instituto rektoriumi.

Apie save profesorius Domarkas, tarp kitko, šitaip sako: „Turėjau sunkią pokario metų vaikystę ir jaunystę (man esant dešimties metų, mirė motina), todėl nuo vaikystės įpratau per daug netinginiaudamas dirbti. Tai, o taip pat turbūt tam tikras žemaitiškas užsispyrimas atvedė mane į dabartinę poziciją“.

— Berods, vienas iš Jūsų rūpesčių Amerikoje buvo sudaryti kontaktus Amerikos universitetuose ir tyrinėti galimy-

bes studentams iš Lietuvos atvykti čia tolimesnėms studijoms, kad galėtų grįžti į Lietuvą kaip savo sričių ekspertai? Kokios, kaip Jūs patyrėte, yra tam perspektyvos? Ir kodėl manote, jog tai labai svarbu ateities Lietuvai?

— Atkuriant nepriklausomą Lietuvos Respubliką, pertvarkomos visos institucijos, tarp jų ir aukštosios mokyklos. Todėl šį kartą atvykau į Jungtines Amerikos Valstybes, norėdamas geriau susipažinti su inžinierių rengimu šios šalies universitetuose bei kolegijose, o taip pat ieškodamas galimybių Lietuvos studentams atvykti studijuoti į JAV. Šios kelionės prieistorija prasidėjo praėjusių metų spalio mėnesio pradžioje, kai į Kauno politechnikos institutą (KPI) buvo atvykę JAV valstybinių universitetų ir kolegijų asociacijos atstovai — penkių JAV universitetų ir kolegijų prezidentai. Tada su jais buvo pasirašytas tarpusavio supratimo memorandumas, kuriame akcentuojama tikslingumas keistis studentais ir dėstytojais.

Netrukus po to, gavau Central Michigan University prezidento E. Jakubausko kvietimą aplankyti jų universitetą, kuris ir atvedė mane į Jungtines Amerikos Valstybes. Central Michigan University prezidentas E. Jakubauskas ne tik nuoširdžiai priėmė mane savo universitete, bet ir rado galimybę apmokėti didesniąją kelionės Jungtinėse Amerikos Valstybėse išlaidų dalį. Už visą tai jam esu labai dėkingas.

Be minėto Central Michigan University lankiausi dar šešiuose JAV universitetuose ir kolegijose įvairiuose miestuose, susitikau su JAV valstybinių universitetų ir kolegijų asociacijos prezidentu A. Ostar. Visa tai būtų buvę neįmanoma, jeigu taip nuoširdžiai nebūtų padėję būrys tautiečių — Amerikos lietuvių. Ačiū jiems visiems už tai!

Vilniuje, Katedros aikštėje, ruošiantis Michailo Gorbačiovo atvykimui į Lietuvą šių metų sausio 11 dieną.

Aleksandro Juozapailio nuotrauka

Manau, kad dalis to, ką sužinojau JAV universitetuose, bus galima pritaikyti mūsų institute Kaune, pertvarkant studentų studijas bei ruošiant naują instituto statutą. Su kai kuriais JAV universitetais numatomas ir pasikeitimas studentais bei dėstytojais. Tiesa, tokio keitimosi galimybės gana ribotos. Trukdo ne tik sudėtinga dabartinė Lietuvos politinė ir ekonominė situacija, bet ir kalbos barjeras. Tačiau tikimasi, kad jau šių metų rudenį bus galima pasiųsti studijuoti į Jungtines

Amerikos Valstybes vieną arba du mūsų instituto studentus. Vėliau šį skaičių numatoma didinti.

Manychiau, kad pirmiausia į JAV tikslinga būtų siųsti gabius studentus magistro laipsnio studijoms. Taip pat gerai būtų, kad dalis iš jų vėliau galėtų įgyti praktinio darbo įgūdžius industrijoje arba ruošytų čia Ph. D. disertacijas. Tokie specialistai, grįžę į Lietuvą, žymiai pagreintų Lietuvos pramonės pertvarkymą.

— Kaip ir Jūs pats, be abejo, patyrėte, išeivijoje Lietuvos politinė, ekonominė ir šiuo metu jau ir kultūrinė blokada kelia baisių rūpesčių. Pavyzdžiui, vaistų ir kitų būtinų žmonių gydymui priemonių trūkumas Lietuvos ligoninėse. Arba — maisto produktų nebuvimas parduotuvėse, kūdikių ir vaikų maitinimo klijūs. O kaip patys Lietuvos gyventojai reaguoja į Maskvos sudarytą, precedento neturinčią, o gražiai pasaulio forume pateisinamą padėtį?

— Lankymosi Jungtinėse Amerikos Valstybėse įspūdžius tikrai temdo pradėta ekonominė Lietuvos blokada. Sustiprinta blokada pradėta, tik prieš pat man išvykstant į kelionę, todėl iki šiol neteko tiesiogiai patirti, kaip į šią blokadą reaguoja Lietuvos gyventojai. Tačiau, pagal spaudą ir televiziją, galima sudaryti nuomonę, kad lietuviai iki šiol išlaiko rimtą ir orią pergyną blokados negandas. Tai dar labiau pabrėžia tos blokados beprasmiškumą, o taip pat perspėja pasaulį, kad iš Maskvos reakcijos jėgų galima tikėtis netikėčiausių, nežmoniškiausių išpuolių. Aš manau, kad blokada

nepasieks Maskvos užsibrėžto tikslo, nes tikiu, kad čia svarbų vaidmenį suvaidins įvairių pasaulio šalių, jų tarpe ir JAV opinija, smerkianti šį Sovietų Sąjungos vadovybės sprendimą, o taip pat turėtų įtakos turėti stiprėjančios demokratinės jėgos pačioje Sovietų Sąjungoje.

Žinoma, labai neramina gaunamos žinios, kad jau trūksta maisto produktų, vaistų ir kitų žmonių gyvenimą lemiančių dalykų. Antra vertus, šiuo metu negalima tikėtis ir realios užsienio valstybių materialinės pagalbos. Todėl šiuo metu Lietuvai labai svarbi moralinė parama ir įvairių šalių aktyvi pozicija, kad kuo greičiau būtų atšaukta blokada ir būtų pradėtos derybos tarp Lietuvos ir Sovietų Sąjungos.

— Ar bus ir, jei taip, kokie ilgalaikiai padariniai Lietuvai tos Maskvos įvestos ekonominės blokados?

— Blokada dar labiau susilpnins ir taip nestiprią Lietuvos ekonomiką, ir todėl ateityje Lietuvai tikriausiai prireiks ir ekonominės kitų šalių paramos. Dėl blokados išaiškėjusios silpnos ūkio grandys gal paskatins ir ūkio struktūros pasikeitimus.

— Kaip reikėtų blokadą suprasti ryšium su Gorbačiovo visuotine politika? Ko iš tikrųjų yra jų siekiamoji? Sulaužyti Lietuvos Respublikos vyriausybės ir taip pat jos piliečių valią — priversti atsisakyti, kaip jau daug sykių iš Kremliaus pabrėžta, Kovo 11 dienos nepriklausomybės atstatymo paskelbimo? O gal yra ir užsleptų motyvų — kad tai politinis pretekstas Maskvai palengvinti tvarkytis su kritiškais ekonominiais trūkumais Sąjungoje, kaip kai kurie Vakarų spaudos komentatoriai pažymi?

— Sunku prognozuoti tolesnius Sovietų Sąjungos vadovybės veiksmus. Tačiau bet kurio atveju aišku, kad dabartinei Lietuvos vyriausybei artimiausiais mėnesiais ir metais vienomis iš didžiausių bus ekonominės problemos. Tikiu, kad dėl jų nebus atsakyta nepriklausomybės, o taip pat noriu tikėti, kad vyriausybei pasiseks pradėti ekonominės derybas su Maskva ir kad greitai laiku paruošę programą ekonominei krizei likviduoti. Antra vertus, kol kas Lietuvoje nėra prielaidų sparčiam ekonominiam vystymuisi: nesuformuoti atitinkami ekonominiai santykiai, neišbalansuota materialinė bazė, nemaža dalis dirbančiųjų atpratę intensyviai ir sąžiningai dirbti.

Dėl to yra tam tikras pavojus, kad dalis Lietuvos gyventojų po kurio laiko gali nusivilti išrinktais parlamentariais ir naująja vyriausybe. Kad to neįvyktų, ir parlamentariai, ir vyriausybė ekonomijos klausimais turi užimti labai realistišką, konstruktyvią poziciją.

— Dėkojame profesorui Vladui Domarkui už paskutinėmis valandomis prieš grįžtant į Lietuvą padarytą pokalbį — jį lydi mūsų viltys ir linkėjimai nepriklausomos Lietuvos įsitvirtinimui ir klestėjimui.

(Su profesorium Vladu Domarku kalbėjosi Aušra Liulevičienė St. Johns, Indiana, gegužės 2 dieną.)

„Kumštis ir Lietuvos žmonių veido išraiškų spindras“ — Michailas Sergejevičius Gorbačiovas vizituoja Lietuvą šių metų sausio 11 dieną. Ateinančią savaitę Gor-

bačiovas atvyksta į JAV „viršūnių susitikimui“ — išeivijos lietuviai rinksis birželio 1 ir 2 dieną Washingtono liudyti mūsų valstybės teisę į nepriklausomybę. M. Baranensko nuotrauka

JAV Lietuvių jaunimo sąjungos ketvirtasis politinis seminaras

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Balandžio 4-6 dienomis Washingtono įvyko ketvirtasis JAV Lietuvių jaunimo sąjungos kiekvienais metais rengiamas politinis seminaras. Šiemetinė seminaro temą — „Lietuva — 1990“ gvildeno įvairių politinių mokslų, teisės, ekonomijos ir kitų sričių specialistai. Seminaras sutraukė maždaug 120 dalyvių penktadienio programai ir daugiau kaip 300 šeštadienio programai. Reikėtų paminėti, kad seminare dalyvavo įvairių vietovių JAV LJS skyrių pirmininkai ir valdybų nariai, JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos narė, įvairių LB apylinkių valdybų nariai. Į seminarą atvyko ir maždaug pustuzinis studentų iš Lietuvos, šiuo metu studijuojančių įvairiose JAV universitetuose. Seminaras vyko lietuvių ir anglų kalbomis. Štai pora nuotraukų iš šio tikrai pasisekusio politinio seminaro.

JAV senatoriai

Illinois valstybės JAV senatoriai Paul Simon ir Alan Dixon pasidalijo savo įspūdžiais dėl JAV vyriausybės pasisakymų Lietuvos klausimais. Pagal Simon'ą, mažiausia, ką Gorbaciovas ir Landsbergis galėtų daryti, tai vesti derybas, kaip Pietų Afrikoje Mandela ir DeKlerk įstengia kartu susėsti. Po senatorių pasisakymų seminaro dalyviai lankėsi pas savuosius Kongreso atstovus ar bent pasikalbėjo su jų štabų nariais.

Lietuvos teisinė padėtis

Pietų metu kiniškame restorane buvo įdomu išgirsti Lietuvos draugą, advokatą William Hough, kalbantį iš savo asmeninės patirties apie Lietuvos kovą teisinėje arenoje. Jis su dideliu įsijautimu atkrito kai kurių komentatorių pasisakymams, jog Lietuva per skubiai paskelbė nepriklausomybę. Jis klausė: kur tokie žmonės buvo per praėjusius dvejus metus — kitoje planetoje? Lietuvos žmonės jau seniai yra įrodę, kur jų keliai veda. Tarptautiniai įstatymai labai aiškūs, tik JAV vyriausybė nenori jų pripažinti. Advokatas

Hough, taip pat priminė seminaro dalyviams, kad sovietai naudojo bet kokį pretekstą įtikinti, jog Lietuvoje po nepriklausomybės paskelbimo vyksta terorizmas, tačiau jis pats savo atremiančius teiginius tegalėdavo atnešti tik po vidurnaktį, kada pasaulinės spaudos žurnalistai jau būdavo išsisklaidę. Jis taipgi paminėjo ir lietuvių kareivius, pasitraukusius iš sovietinės kariuomenės, kurių padėtis šiuo metu neaiški — Sibiro dykumose, tikriausiai žiauriose aplinkybėse.

JAV pozicija

Du JAV Valstybės departamentų pareigūnai (bet ne oficialūs kalbėtojai — „spokesmen“) kalbėjo už JAV vyriausybės užimtą poziciją. J. Curtis Streuble pabrėžė, kad JAV nori, jog Maskva ir lietuviai suėitų pokalbiams, bet kad pats iš Sovietų Sąjungos pasitraukimo mechanizmas ir pasitarimai šiuo klausimu nėra JAV reikalas. Ingrid Kollist labai konkrečiai nusivietė Lietuvos ekonomines galimybes. Ji sakė, kad būtina žinoti, jog tai, kas gera JAV biznio ir prekybos bendruomenei ir JAV ekonomijai, yra svarbiausia. JAV neduoda garantijų, bet tik padeda sudaryti ekonomijos kilimui sąlygas. JAV jau turi patirties su Lenkijos ekonominiu persiorientavimu, tad tikisi, kad panašiai bus ir Lietuvoje. Reikės peržengti galvosena, kad viską turi daryti valdžia — reikia privačios iniciatyvos. Šiuo metu privatus investavimas yra viskas, ko Lietuva gali tikėtis. Po jų kalbų seminaro dalyviai buvo pavadžioti po Valstybės departamento aštuntąjį aukštą, kur susitinka įvairios pasaulio valstybių galvos, kada lankosi Washingtone.

Artėjantis PLJS kongresas

Šeštadienio rytą buvo trumpai pranešta apie septintąjį Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą Pietų Amerikoje 1991-1992 metų savaratoje. Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos pirmininkas Alvydas Saplys seminaro dalyviams priminė, kad yra tokių darbų, kurių jaunimas nenori ar negali apsiimti. VII PLJ kongreso rengimo

komiteto narė A. Rastauskaitė teigė, kad kongresas labai stengsis laikytis šūkio „Mūsų vienybė — tautos stiprybė“, kad ieškome vieningo darbo, derinant veiklą prie Lietuvos. Reikėjo apsispręsti, ar rengti PLJ kongresą, jei ko gero būtų koks kritiškas įvykis Lietuvoje. PLJS pirmininkas Saplys pranešė, kad PLJ kongreso ruošos komiteto posėdyje prieš porą savaitių nutarta, kad vis vien PLJ kongresas turėtų įvykti. Daug darbo, pastangų ir finansų įeina į kongreso ruošą.

Kazimiera Prunskienė

Lietuvos ministerė pirmininkė susilaukė didelių plojimų, kai ji įžengė į salę. Jos dalyvavimas jaunimo politiniame seminare visiems suteikė didelio pasitenkinimo. Atsilankė ir spaudos, ir CNN (Cable New Network) atstovai. Kazimiera Prunskienė teigė, kad Amerika bando išgirsti Lietuvą. Nėra dabar kada laukti. Lietuva pasisakė iki galo, dabar galima lengviau ieškoti kompromisų. Lietuvos vyriausybė ne tik kad gina Lietuvos mažumų teises, bet jas garantuoja.

Lietuvos ekonomija

Harvard'o universiteto profesorius Lawrence Summers taip pat Lietuvos draugas, kaip ir advokatas William Hough. Profesorius Summers buvęs Lietuvoje, pažįsta jos naująją vyriausybę, yra pataręs pareigūnams ekonomijos srityje. Ten, kur privati iniciatyva, tai ne valdžios planas. Lietuva gali padėti Sovietų Sąjungai savo pavyzdžiu. Privati iniciatyva — Lietuvos pagrindinė rolė, tai pinigų įvežimas į Lietuvą įvairiems investavimams. Lietuvos žmonės, pagal prelegentą, turi iniciatyvos, tik reikia rasti aukso vidurį tarp tautinio išdidumo ir to, kas ekonomiškai galima.

Purdue universiteto (Calumet, Indiana) profesorius Feliksas Palubinskas pirmininkauja ekonominiam Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komitetui. Jis teigė, kad Gorbaciovas atėjo pasirošęs išgelbėti sovietinę

sistemą. Lietuvai ekonomiškai persitvarkyti bus sunkus laikotarpis — kai nebus valdžios subsidijų, nebebus pigių paskolų. Gali būti bankroto. Bus reikalingas atleisti žmones iš darbo (dėl jų nedarbštumo ir todėl, kad jie dubliuoja kitų darbus). Galimas daiktas, kad reikės panaikinti ir ištisas industrijas. Reikės žmonėms išmokyti naujų darbų. Iki to laiko reikės pašalpos, reikės socialinės apdraudos sistemos, reikės nuspręsti, kas valdys. Reikės įkurti vartotojų ir pirkėjų kooperatyvus. Bus eksportų iš Lietuvos, bus reikalingi agentai pardavimui produktų iš Lietuvos, reikės importuoti į Lietuvą, reikės „joint ventures“. Amerikoje galima ieškoti pagalbos iš Chambers of Commerce, Kiwanis klubų. Bus pasikeitimų, bendrų tyrinėjimų. Lietuva gali būti matoma kaip durys į Rytų Europą.

Moksliniai pasikeitimai

Danelė Bieliauskaitė-Vidutienė, dirbanti University of Maryland-College Park, pateikė žinių ir sugestijų apie mokslinius pasikeitimus su Lietuva. Šiuo metu programos, kuriomis lietuviai galėdavo pasinaudoti, Lietuvai būnant (pasaulio ir sovietų akimis) Sovietų Sąjungos dalimi, dabar jau negalios kai kuriais atžvilgiais. Tų programų kontrolė liks Maskvos rankose. Prelegentė ragino Lietuvos studentus įsigyti formalų pasirošimą anglų kalbos mokyme ir vertėjavime. Vilniaus universitetas ieško specialistų ir progų pasikeitimams su JAV universitetais komunikacijos, antropologijos, archeologijos ir anglų kalbos srityse. Kauno universitetas — tarptautinėje srityje, aplinkos studijų („environmental arts“) ir pan. Pacific Lutheran universiteto profesorius Gundar King paruošė programą ir gavo finansinės paramos iš JAV valdžios įstaigos. Programa suteiktų Lietuvos, Latvijos ir Estijos studentams galimybę atvykti į Pacific Lutheran semestru, o to universiteto studentams vykti į Baltijos šalis. Tai didesnio masto projektas. Kiti, apie kuriuos buvo kalbama, tai daug mažesni, kartais vienkartiniai ar tik vienpusiai.

(Nukelta į 4 psl.)

Mažasis teatras — atgimstančios Lietuvos kūdikis

Režisierius Rimas Tuminas jau gerą dešimtmetį dirba Vilniaus Akademiniame dramos teatre. Jo puikūs spektakliai, kažkam nematomam dirguojanti, likdavo spaudos nepastebėti. Jis visą laiką intensyviai ieškojo galimybės įkurti savo teatrą. Deja. Tikslai atsiradus Sąjūdžiui, švystelėjo reali galimybė, o po Kovo 11 dienos, Lietuvos Respublikos atstatymo, gimė dar vienas ir jau naujas teatras Lietuvoje, kuriam vadovauja Rimas Tuminas.

Teatras pačiame Vilniaus centre, Gedimino prospekte, kol kas vadinamas įvairiai: Vilniaus teatras, Mažasis teatras, Tuminas teatras. Pirmasis teatro spektaklis „Čia nebus mirties“ buvo Baltijos šalių teatro festivalio nugalėtojas. Jis laimėjo pagrindinį prizą — „Nikė“. Šisai spektaklis — didžiausias įvykis kelerių pastarųjų metų Lietuvos teatriniam gyvenime.

Vaidinimą pamatę svečiai iš Kanados nesvarstydami pakvietė trupę į Tarptautinį teatrų festivalį „Pasaulio scena“, vyksiantį birželio mėnesio pirmoje pusėje Toronto mieste. Palinkėjimai jiems ten sėkmės.

Vaidinime dalyvauja daug Lietuvos žinomų artistų: Irena Leonavičiūtė, viena pirmųjų Lietuvos kino žvaigždžių; labai populiarus teatro, kino, televizijos

artistė Eglė Gabrėnaitė, kurios gyvenimas nuo vaikystės susietas su teatru, nes augo aktorijų šeimoje; temperamentingoji Inga Burneikaitė; grakščioji Genovaitė Ciplinskaitė; moteriškoji Regina Paliukaitė; Larisa Kalpokaitė, kurią jau spėjo Chicagoje kai kas pamatyti filme — Vinco Mykolaičio-Putino „Valdovė“. Jūratės Brogaitės žavumu patys žiūrovai turės progos įsitikinti, o su Janinos Berūkšytės ir Irenos Garasimavičiūtės vardais susietas ne vienas Lietuvos teatro puslapis. Neliks nepastebėta ir Vilija Ramanauskaitė. O vyrai: R. Bagdzevičius, J. Braškys, A. Bružas, M. Capas, A. Dapšys, V. Dumšaitis, V. Petrauskas, J. Rygertas, V. Rumšas, A. Rūkas, A. Rosenas, M. Smagurauskas, A. Žebrauskas, A. Šinkūnas. Pagrindinį vaidmenį atliks Sigitas Račkys, kurio stipri teatrinė asmenybė išryškėjo spektaklyje apie Galilėją, kuriame jis ir sukūrė Galilėjo portretą.

Naudodamiesi proga, kad yra Šiaurės Amerikos žemyne, globjami Lietuvių katalikų labdarų sąjungos, Mažajo teatro kolektyvo nariai lankysis ir Chicagoje, kur skirtingai nei Kanadoje susitiks vien su lietuvių bendruomene. Birželio 15 dieną, 7 v.v., Lietuvių centre, Lemonte, parodys savo teatralizuotą koncertinę programą, o birželio 16 dieną, 7 v.v., ir

Dr. Juozas Girnius

Vytauto Maželio nuotrauka

Dr. Juozui Girniui — 75 metai

Lietuvių tautos filosofas dr. Juozas Girnius šių metų gegužės 25 dieną šventė 75 metų amžiaus sukaktį. I lietuvių filosofinės minties lobyną jis įliejo mūsų šimtmečio egzistencialistinės filosofijos srovę — pagrindinis jo dėmesys buvo ir yra skiriamas žmogiškos būties metafizikai ir moralinei problematikai. Jo svarbiausi filosofiniai veikalai: *Tauta ir tautinė ištikimybė* (1961) — tautos sąvokos filosofinė sklaida ir tautinės pedagogikos klausimai išsivijos sąlygomis (ši knyga buvo išversta į latvių kalbą); *Žmogus be Dievo* (1964) — ateizmo istorinė apžvalga ir kritinė jo analizė; *Idealas ir laikas* (1966) — kiek kontroversinis žvilgis į tuometinę ateitininkiją ir lietuvių išsiviją.

Galbūt lygiai tiek pat svarus ir dr. Juozo Girniaus įnašas lietuviškai estetikai ir literatūros problemų analizei. Jo įvadas, parašytas istorinės reikšmės poezijos antologijai *Žemė* (1951) — „Žmogaus prasmės žemėje poezija“, suformulavo egzistencinę tremties poezijos situaciją ir i lietuvių literatūros istoriją įvedė „žemininkų“ poetų kartos sąvo-

ką. Kazio Bradūno redaguotai kritikos antologijai *Lietuvių literatūra svetur* (1968) dr. Juozas Girnius taipgi parašė stambia studiją: „Visumos žvilgsnis į mūsų egzodo literatūrą.“

Tarp kitų svarbių dr. Juozo Girniaus darbų yra didžiulė monografija *Pranas Dovydaitis* (1975) ir Stasio Šalkauskio *Raštų* redagavimas (iš numatyto tritomo jau yra išleistas pirmasis *Raštų* tomas). Dr. Juozas Girnius taipgi buvo vienas iš pagrindinių *Lietuvių enciklopedijos* redaktorių, o nuo 1965 iki 1980 metų redagavo kultūros žurnalą *Aidus*.

Dr. Juozo Girniaus filosofinio mintijimo ir jo veikalo reikšmė Lietuvos atgimimui itin pabrėžiama ir vertinama dabartiniame Lietuvos intelektualiniame pasaulyje. Jo įnašas mūsų filosofinei kultūrai dabar, po tiek metų, jau yra tiesiogiai pasiekęs tėvynę ir, be abejo, ilgus laikus gaivins lietuvišką mąstyseną kviesdamas ir gyli žmogiškos būties problemų sklaidoje, nuolat skatinamas žmogišką atsakomybę prieš Dievą ir savo bendruomenę.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

vius džiuginančios spalvos. Ji gavusi pasaulinę reikšmę. Darbas lietuviams tik prasidės su mūsų laisve. Lietuva išeina į pasaulį. Per pasaulį aidi Beethoven'o Devintosios simfonijos „An die Freiheit“. Toje laisvės odoje, „toje dainelėje — visa Lietuva.“ Lietuvos išsilaisvinimas — uždavinys visam pasauliui ir pasauliui dovana. „Seid umschlungen, Millionen! Diesen Kuss der ganzen Welt!“ Kol statoma nauja tvarka, lietuviai yra Vakarų kaltinami už nusižengimus prieš stabilumą, prieš realybę. Čia ir yra ironija. Vakarų stabilumas, ryšiai su besukrintančia imperija, jų realybė — sukūrys įsivaizdavimų ir mandagumo.

Ironija yra ta, kad lietuviai yra tikrieji realistai. Jų pažangumas ir galvojimo šviežumas gali skambėti kaip mistika. Kokiais balsais kalba lietuviai? Girdimi ne „shrill voices for independence“, kaip Amerikos radijas reportavo, bet nepalyginamai ramūs balsai. Landsbergio balsas mus siekia kaip iš sapno. Už to sapno veikia šaltas galvojimas, planavimas ir protavimas. Šita įrodo kiekvienos žinios. Lietuviai siūlo alternatyvą: jų vizija yra kitos galimos tvarkos. Bet dabartiniai faktai yra lemtingi. Dabar užtikrinamas, tamsiausiose dienose, Lietuvos vyraujantis vaidmuo besikeičiančiame pasaulyje. Sovietų blokada reiškia, kad mums nepumpuojama alyva. Bet kol mus savo smarkiam glėbyje spaudžia imperija, mes nuolat pumpuojame savo minčių ir vaizduotės nuodus į bimirstančią sistemą. Lietuvos pavyzdys dauginasi visoje imperijos teritorijoje. Viena prasme ir Washingtono demonstracijos yra magikos aktas: mes norime to, kas atrodo neprotinga. Ir taip ir būtų, jei nebūtume skaitę ir išpažinę laisvės istorijos tvarkaraštį, statę tvarką ir pilde amžiams giliausius laisvės meilės įsakymus. Tačiau tam, ko mes norime, tam laikas yra prinokęs.

V. G. L.

• Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje ateinantį ketvirtadienį, gegužės 31 dieną, 7:30 v.v. teisės mokslininkė Lowry Wyman skaitys paskaitą „Lietuvos kelias į laisvę“. Lowry Wyman yra Harvard'o universiteto Rusiškųjų studijų centro narė-bendradarbė. Kartu su teisininku William Hough ji buvo Lietuvos vyriausybės pakviesta būti teisinę patarėja ir yra Kovo 11 dienos akto liudininkė. Neseniai išleista Lory Wyman kartu su William Hough knyga *Lithuanian Independence: The Reestablishment of the Rule of Law*.

Lietuvoje šių metų sausio 11 dieną sutinkamas Gorbaciovas. Aleksandro Juozapaičio nuotrauka

Lietuvos Mažajo teatro kolektyvo nariai po spektaklio su režisierium Rimu Tuminu.

birželio 17 dieną, 3 v. p.p., Chicago Jaunimo centre — jau spėjusį pagarsėti vaidinimą „Čia nebus mirties“. Tai ištis lietuviškas vaidinimas, ko taip labai trokštą išsivijos žiūrovas. Už surinktas iš spektaklių lėšas

į Maskvos ekonominės blokados sąlygomis gyvenančią Lietuvą bus siunčiami vaistai, visų pirma vaikų ligoninėms: antibiotikai, insulinas ir t.t. Šiuos vaistus pats šio naujo teatro kolektyvas ir veš į Lietuvą.

Tad dar syki jiems sėkmės, prišiemus šią kilnią misiją. Patarkime juos ir savo vargstančius tautiečius tėvynėje savo apsilankymu, o patys pamatykite reto įdomumo spektaklį.

P.S.

Skambėjo kanklės Chicagoje

KAZYS SKAISGIRYS

Lietuvių tautinio meno ansamblis „Čiurlionis“ koncertavo Chicagoje 1990 m. gegužės 19 d. Jaunimo centre. Dirigentas ir meno vadovas — Gediminas Purlys, koncertmeisterė — Danutė Liaubienė, kanklių orkestro vadovė — Ona Mikulskienė, ansamblio valdybos pirmininkas — Vladas Plečkaitis. Programoje mišrus, moterų ir vyrų chorai, kanklės, lumzdeliai ir ragelis. Programoje įrašyti 22 lietuvių kompozitorių kūrinių, iš jų 12 harmonizuotų liaudies dainų.

M.K. Čiurlionis 1910 metais rašė: „Liaudies menas turi būti mūsų meno pagrindas, iš jo turi iškilti savotiškas lietuvių stilius. Jis yra mūsų pasididžiavimas, nes tas gražumas, kurį turi savyje, yra grynas, savotiškas ir išimtinai lietuviškas“.

„Čiurlionio“ ansamblio įkūrėjas Alfonsas Mikulskis 1955 metais taip kalbėjo: „Ansamblis yra užsibrėžęs būti ne šiaip chorą — dainoms, kompozicijoms padidinti, o yra pasiskyręs tam tikrą uždavinį — kultivuoti ir atskleisti mūsų lietuvių tautinį meną, specialiai dainą, muziką, šokius... Su mūsų folklorine muzika mes drąsiai galime stoti į varžybą su bet kurios kitos tautos folklorine muzika ir tose varžybose laimėti garbingą vietą“.

1965 metų „Čiurlionio“ ansamblio sidabrinio jubiliejaus programoj jau yra viena koncerto dalis, kurioje choras dainuoja Naujalis, Sasnausko ir Šimkaus kūrinius, jau ne liaudies, bet poetų sukurtus. Taigi ir pats vadovas iš lengvo pradėjo nukrypti nuo savo folklorinio credo. 1985 metais, kai buvo minimas 45 metų jubiliejus, ansamblio vadovas Rytas Babickas koncerto repertuare dar išlaikė 70% liaudies dainų.

Gegužės 19 dienos koncerte Chicagoje buvo 22 kūrinių. Iš jų harmonizuotų liaudies dainų buvo 12, o pagal poetų sukurtus tekstus originalių kompozicijų — 10. Taigi didesnė pusė paliko liaudies dainų naudai.

Pirmoje koncerto dalyje buvo atstovaujama šiems kompozitoriams: Budrevičius, Vydūnas, Sodeika, Bražinskas, Savina, Purlys, Raudonikis ir Paltanavičius — originaliuose kūriniuose, o liaudies dainų harmonizacijoje — Lapinskas, Abarius, Mikulskis ir Naujalis. Daugelis pirmosios dalies kūrinių buvo atlikti be jokios palydos. Nuostabu, kad intonacija buvo švariai išlaikyta. Kai kuriose dainose galima buvo jausti aiškų sopranų dominavimą. Pirmoji koncerto dalis, ypač greitosios dainos, smagiai nuteikė klausytojus, kurie negailėjo griausmingų plojimų. Tenka paminėti, kad buvo atlikta dar viena labai greitai tempo daina, neįrašyta programoje, kurią fortepijonu akom-

Po „Margučio“ koncerto Chicagoje — „Čiurlionio“ ansamblio meno vadovas ir dirigentas Gediminas Purlys bei ansamblio solistė Irena Grigaliūnaitė. Greta jos kairėje, stovi ansamblio koncertmeisterė Danutė Liaubienė.

Jono Tamulaičio nuotrauka

panavo pats dirigentas. Dėl labai gyvo tempo ne visus žodžius buvo galima spėti išgirsti. Pirmoji daina buvo Budrevičiaus „Pasveikinimas“ — „mes sveikinam visus, kas myli dainą“. Tai buvo šiltas susipažinimas su klausytojais, ir ši daina iš karto sudarė ryšį tarp atlikėjų ir klausytojų. Viena iš įspūdingiausių sudainuotų dainų buvo Abariaus „Augo bernelis“. Dirigento Gedimino Purlio kūrinyje „Palaimink mane“, pagal Putino tekstą, ryškiai pasirodė solistė Irena Grigaliūnaitė. Didelį įspūdį paliko Raudonikio „Jūra“, parašyta pagal Bložės poeziją. Pradžioje solo partijos pirmus žodžius dainavo altai, antruosius — bosai. Šešių aštuntinių metras labai pritiko jūros bangavimui. Daina buvo grakščiai atlikta, įvedant choro siūbavimą šonais į skirtingas puses. Puikus tekstas, įdomi muzika, pabaigai moduluojanti į tonu aukštesnę tonaciją, choristų bangavimas — tai buvo viena iš puikiausių dainų pirmoje dalyje. „Tikėk savo ošiančia jūra, likimo raukšlėlė delne, ugnelė aukštam kalne.“

Vyrų chorą, nors ir ne 1950 metų balsų pajėgumu, nuoširdžiai atliko Naujalis „Ant kalno karklai“. Antroji daina „Gimtieji toliai“ neišvystė tokio skambėjimo kaip pirmoji. „Kai aš jojau per giręle“ buvo sudainuota tonu aukščiau negu Mikulskio originale. Dėmesį atkreipė sultingas mezzoforte trečiuose žodžiuose.

Vyrų chorą dainavo be jokio instrumento pritarimo, tačiau intonacija buvo pavyzdinga. Tarp dainų buvo aiškiai suprantamas.

Antroji koncerto dalis buvo atlikta su kanklių ir kitų liaudies instrumentų palyda. Kanklės — tai puošmena harmonizuotoms liaudies dainoms. Nors pati harmonija paprasta, tačiau įspūdis buvo malonus, ypač dainoje „Skamba, skamba kankliai“. Daina buvo sudainuota su įprastu čiurlioniečiams kruopštumu. „Kur lygios lankos“ — tribalsė daina moterų chorui su kanklių pritarimu skambėjo pasigėrėtinai. „Švento Jono vakarėlį“, atlikta su soliste Irena Grigaliūnaitė, buvo sudainuota tiksliai ir įtikinančiai. „Nuvažiav tėvelis“ — nors melodija minorinė, tačiau buvo įdomu klausyti. Šioje dainoje solo partijas atliko Irena Grigaliūnaitė, Raimondas Butkus ir Valdas Žiedonis. „Žveng žirgelis“ — puikiai nuskambėjusi daina su ilgomis fermatomis ir solistais Irena Grigaliūnaitė ir Algijū Giliu. „Linėlius roviau“ — puikus balsų balansas. Simpatinai solo partijas dainavo Irena Grigaliūnaitė ir Vladas Plečkaitis. Kūrinyje „Lietuva brangi“ veteranai bosai „pamiršo“ nutraukti žemąją mi bemol gaidą, kuri dar ilgai aidėjo ir gerai buvo girdėti balkone.

Gegužės 20 dieną, 10:30 v.r. pamaldų metu Mergelės Marijos Gimimo parapijos maldykoje „Čiurlionio“ ansamblis giedojo

Alfonso Mikulskio lietuviškas mišias. Buvo giedamos keturios mišių dalys: Viešpatie, pasigailėk, Pagarbinimas, Šventas ir Dievo Avinėli. Pirmosios trys buvo atliktos su kanklių ir kai kur su ragelio palyda. Labai vykusiai skambėjo mišių dalis „Šventas“. Čia buvo girdimi ryškūs dinaminiai pakitimai. Mišių harmonija yra liaudiška, labai paprasta, tačiau „Dievo Avinėli“ jau yra kontrapunktas, paremtas skudučių pritarimu. Neturint skudučių, buvo sugiedota be jokios palydos, tik pabaigoje panaudoti vargonai. Pamaldų metu buvo giedamos dar keturios Mikulskio giesmės. Maldininkų buvo artipilnė bažnyčia. Klebonas kun. Jonas Kuzinskas prieš mišias pranešė, kad šių pamaldų metu giedos „Čiurlionio“ ansamblis. Maldininkai plojimais išreiškė dėkingumą už darnų giedojimą.

Gediminas Purlys, „Čiurlionio“ ansamblio dirigentas — tai atgimstančios Lietuvos dovana „Čiurlionio“ ansamblui. Jo nuostabi muzikinė atmintis įgalina jį atlikti visą koncerto dirigavimą, nežvelgiant į gaidas, atsimenant visus įstojimus, dinaminius pakeitimus ir fermatas. Jis tik pasitikrina programoje dainų eilės tvarką, paduoda toną, ir choras baigia dainą tikslia intonacija. Šeši mėnesiai intensyvaus darbo atnešė stiprius rezultatus.

Ona Mikulskienė, ilgametė „Čiurlionio“ ansamblio kanklių muzikos vadovė, pareigingai paruošė kanklininkes, kurių buvo devynios. Kanklės sudarė pagrindinį pritarimą antroje koncerto dalyje ir giedojimui maldykoje. Danutė Liaubienė, koncertmeisterė, fortepijonu pritarė dviem mišras choro dainoms pirmoje koncerto dalyje.

Programoje nurodyta, kad ansamblio valdybės pirmininkas yra Vladas Plečkaitis. Jis jau daugelį metų neša ant savo pečių milžinišką ansamblio administravimo krovinį. Bet gal yra ir valdyba, kurios narius programoje išvardinti neliko vietos. Šia proga ima pagunda nusiteikti linksmiau ir išvardinti „Čiurlionio“ ansamblio choristams rengėjų įbrėžtas neapdairumo žaizdeles.

1950 m. balandžio 16 d. „Margutis“ ruošia koncertą visu iškilmingumu Chicagos Operos rūmuose. Programoje daugybė nuotraukų, skelbiama kepykla ir valgykla, taupykla, šildykla. Dainavusių choristų pavardės muzikos istorijai lieka nežinomos.

1951 m. balandžio 29 d. „Čiurlionio“ ansamblis atlieka *Draugo* romano konkurso programą. Programoje išspausdinti baldų prekybos, namų pirkimo skelbimai. Dainavusių pavardės taip ir palieka nežinomos.

1954 m. lapkričio 14 d. „Čiurlionio“ ansamblis atlieka koncertą *Naujienoms* Chicagoje. Kurie choristai ten dainavo, lieka paslaptis.

1969 m. kovo 16 d. BALF'o 25 metų jubiliejus. Programoje komisija banketo reikalams pilna sudėtim. Kokie choristai dainavo, tenka spėlioti. Ir dar — 1979 m. gruodžio 9 d. „Čiurlionis“ vėl dainuoja BALF'ui. Yra nuotrauka, bet pavardės neliko vietos. Tai jau visgi pažanga.

Todėl tenka sveikinti „Margučio vedėją“ Petrą Petrutį, kad šių metų „Čiurlionio“ ansamblio programoje yra išvardinti visi choristai. O valdybos sudėtį bus galima paskelbti ateinančio koncerto programoje.

Po giedojimo Marquette Parko lietuvių bažnyčioje „Čiurlionio“ ansamblio globotojas Lietuvių meno ansamblis „Dainava“ suruošė lietuviškų kotletų ir raudonų burokėlių pietus. „Dainavos“ dirigentas Darius Polikaitis pasiūlė prisiminti istoriją ir vėl surengti jungtinį „Čiurlionio“ ir „Dainavos“ koncertą Clevelande ir Chicagoje. Sveikintina mintis. Reikia tik laiko, jėgų ir pinigų.

IŠ ŠIUOLAIKINĖS KANADOS POEZIJOS

Anna Mioduchovska

NUOSTABU

teises ginanti smagi liberali
mėginau tau įkalti
savo naują kanadišką filosofiją
tiesmukiškai — patiko tau tai ar ne
susigėdusi
tavo išlenktų iš nuostabos antakių
klausantis aistringų mano kalbų ir kaltinimų
niekas manęs vardu nešauks
kartojai vis ir kartojai
juk nesu tik beasmėnė būtybė
kai gynei tūžmingai savo orumą
šalyje kuri nepanoro tavo žinių išminties
tik šypsojo maloniai
lūpas pravėrus išgirdavai
vien suvamosios mašinos dūzgimą:
piktą liūdną šaižų pavargusi
puikioji kanada
tu kartojai vis ir ieškojai
etikečių su įrašu „pagaminta kanadoje“
esame dėkingi
netrokšk kad šauktų vardu
ir šypskis tik tuomet
kai to norisi

Kristjana Gunnars

STEFAN EYJOLFSSON I

kai buvau reikjavike
nuo 70-74 exjolfur'as kalbėjo
apie persikėlimą
apie švarų pribagimą

brazilijoje ar kanadoje
ir kuomet mes atvykome
jis persigalvojo
susižeidė aš manau
stebėdamas žudomą elnią
nepaisant kad tai buvo
švari mirtis be lėto
mirtino gerklės perpjovimo
buvau atsargi čiupau už ragu
jis nebegalėjo judėti nusviro galva
patiesė švarutį sprandą

ir aš įsmeigiau nusmailintą
odai lupči peilį iškart
už kaklo slankstelių stuburan
ir exjolfur'as perkirto kaip ugnimi
šaukdamas it pusprotis

mums nereikia elnio ak
bet jau vėlu gyvulys
nugaišo iš karto
be kraujo be išmatų

JOHANN BRIEM VI

daug lagaminų pasiimu
su savimi į kapą

plačiadugnės valtys
nebeplaukios visą rugpjūčio pabaigą

per winnipeg'o ežerą
plukdau rąstus

atgal ir atgal
iš upės žiočių iki lentpjūvės — svaja

aš mėginu išikurti
mažose kapinaitėse
baigiantis žiemai kuomet
visi kvėpavimo takai
užsikemša purvo pyragu

aš pradėsiu pūti
pūti visa:
kūnas plaukai nagai
kaulai ir tu

kuomet tu daug vėliau
atrasį mano kapą
pavasariop iškask mano kaukolę

mano akys judės tavo delnuos

tada pašauk save
tris sykius

regėsi save ribuliuojanti per ežerą
svajotojau
tau pasakys ką tu nori žinoti

Iš anglų kalbos vertė EDITA NAZARAITE

Anna Mioduchovska — rašytoja, lenkų kilmės. Savo proza ir poeziją publikuoja įvairiuose Kanados žurnaluose, yra gavusi premijų už eilėraščius. Dirba leidybinį darbą Edmontone, Albertoje.

Kristjana Gunnars — šiuolaikinė Kanados rašytoja, gimusi Islandijoje. Penkių poezijos knygų ir vienos prozos knygos autorė, leideja, vertėja, dėsto literatūrą Regina, Saskatchewan.

Gediminas Purlys diriguoja „Čiurlionio“ ansamblio vyrų chorui „Margučio“ koncerte Chicagoje.

„Čiurlionio“ ansamblio moterų chorą ir kanklių orkestrą „Margučio“ koncerte Chicagoje. Priekyje — dirigentas Gediminas Purlys. Ansamblio kanklių orkestrui vadovauja Ona Mikulskienė.

Jono Tamulaičio nuotraukos

Lietuvių tautinio meno ansamblis „Čiurlionis“ gegužės 19 dieną „Margučio“ surengtame koncerte, Jaunimo centre, Chicagoje.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Šešios savaitės teatro!

Gegužės 22 dieną prasidėjo III Tarptautinis Chicagos teatro festivalis. Jis truks 42 dienas, jame pasirodys dvylika teatrų su 16 pavadinimų spektakliais iš dešimt šalių. Kalbamės su festivalio rengėjais Jane ir Bernard Sahlins.

— *Pradžiai — šiek tiek festivalio istorijos...*

Bernard Sahlins: Festivalis vyksta trečią kartą. Mes rengiame jį kas antrus metus, nes sudėtinga spektaklius atgabenti; be to, sunku atrasti tikrai vertingus pastatymus — net jeigu ieškai po visą pasaulį. Ilgai užtrunka sutarčių sudarymas. Kiekvienais metais festivalis auga, pristato vis daugiau įdomių teatrų. O šie metai bus ypatingai geri. Festivalio idėja gimė viename restorane ir buvo išdėstyta ant staltiesės. Nuo to laiko ji išaugo iki dviejų su puse milijono dolerių vertės projekto, trunkančio šešias savaites ir vykstančio trijuose teatruose. Tai labai sunkus darbas, bet atpildas didžiulis.

Jane Sahlins: Dar viena priežastis, kodėl festivalį rengiame kas antrus metus — reikia prisiimti pinigų. Mums pasisekė, mus remia Chicagos akcinės bendrovės, tačiau kasmet gauti pinigų yra sunku.

Bernard Sahlins: Jeigu buvotė Europoje, žinotė: ten festivaliai tartum peizažo dalis — tiek jų daug. Jie rengiami nuolat. Tačiau Europoje užtenka nusistoti trupei sunkvežimį. Kad užsienio trupės atkeliautų į Ameriką, reikia apmokėti dekoracijų pervežimus laivu bei lėktuvu ir įveikti įvairiausių rūšių sunkumus. Tai reikalauja papildomo laiko ir pinigų.

— *Kas skiria Tarptautinį Chicagos teatro festivalį nuo kitų Amerikos festivalių?*

Jane Sahlins: Visų pirma Jungtinės Valstybės nėra tiek jau daug festivalių. Chicagos festivalis yra vienintelis šiuo metu pastoviai rengiamas. Iki praėjusių metų buvo dar vienas — prie New Yorko valstybinio universiteto. Los Angeles buvo surengtas festivalis per Olimpines žaidynes, po trejų metų — dar vienas; šiemet jie taip pat ruošiasi. New Yorke festivalis įvyko 1988 metais; ateinantys bus tik kitamet. Žodžiu, mes vieninteliai nuolatiniai rengėjai, ir tai mūsų išskirtinis bruožas. Džiugu, kad teatrai iš viso pasaulio žino mus, nori pas mus atvykti...

— *Puik! Jie beldžiasi į jūsų duris, taigi jums nereikia belstis į jų?*

Bernard Sahlins: Taip, bet prieš tai mes turim juos pamatyti. Pasaulyje daug įdomių teatrų, bet ne tiek daug tikrai vertų pasirodyti festivalyje. Tai dar viena priežastis, kodėl mes rengiame festivalį kas dvejus metus.

— *Kokie įdomiausi šių metų spektakliai?*

Bernard Sahlins: Tai labai, labai sudėtinga. Lietuviai su „Kvadratu“ ir „Diena“, kuri tęsiasi ilgiau už šimtmetį, vokiečiai, prancūzai — nežinia, kurie geresni, bet jų visų teatrinė kalba labai vizuali. Vengrų ir anglų trupės atveža aukštąją komediją. Beje, anglų trupė ir jos režisierius Kenneth Branagh neseniai buvo pasiūlyti teatrinei Akademijos premijai. Žodžiu, kiekvienas turės iš ko pasirinkti, na ir išpildžiai turbūt bus skirtingi...

Jane Sahlins: O trupė iš Izraelio... Cameri Theatre iš Tel-Avivo taip pat nuostabus.

Bernard Sahlins: Taip pat Kanados teatrai...

Jane Sahlins: Turėsim dvi trupes iš Kanados.

— *Gal supažindintumėt su šiais spektakliais?*

Jane Sahlins: Cameri Theatre „Shira“ sukurtas Nobelio premijos laureato S. Y. Agnon knygos

Jaunimo teatro režisierius Elmuntas Nekrošius ir Tarptautinio Chicagos teatro festivalio rengėjas Bernard Sahlins Trakuose.

Stanislovo Kairio nuotrauka

pagrindu. Veiksmas vystosi 1940-ųjų metų Izraelyje. Tai meilės istorija tarp vedusio gydytojo ir slaugės. Spektaklis nuostabus. Mes laimingi, kad jis bus rodomas čia.

Bernard Sahlins: Lytinė meilė šiame vaidinime nerodoma patraukliai. Ji naudojama išreikšti tai seksualinei krizei, kurią patiria vidutinio amžiaus žmonės bei žmonės, ilgai gyvenantys santuokoje, ir kuri pasireiškia meile iš šalies. Tai labai efektingai sudarytas meilės trikampis.

— *Ką galėtumėt pasakyti apie Theatre Repere „Drakono trilogiją“?*

Jane Sahlins: Tai ypatingas spektaklis — jis trunka šešias valandas. Bus vaidinamas tris kartus. Mes pajutome, kad kiekvienas festivalis turi turėti savyje ir tam tikrą „bombą“. Tokia „bomba“ susprogdins šį spektaklį, jį dvi dalis — tai bus kiniškų užkandžių stalas, pasirodantis per patį vidurį vaidinimo. Tai įtraukta į bilieto kainą.

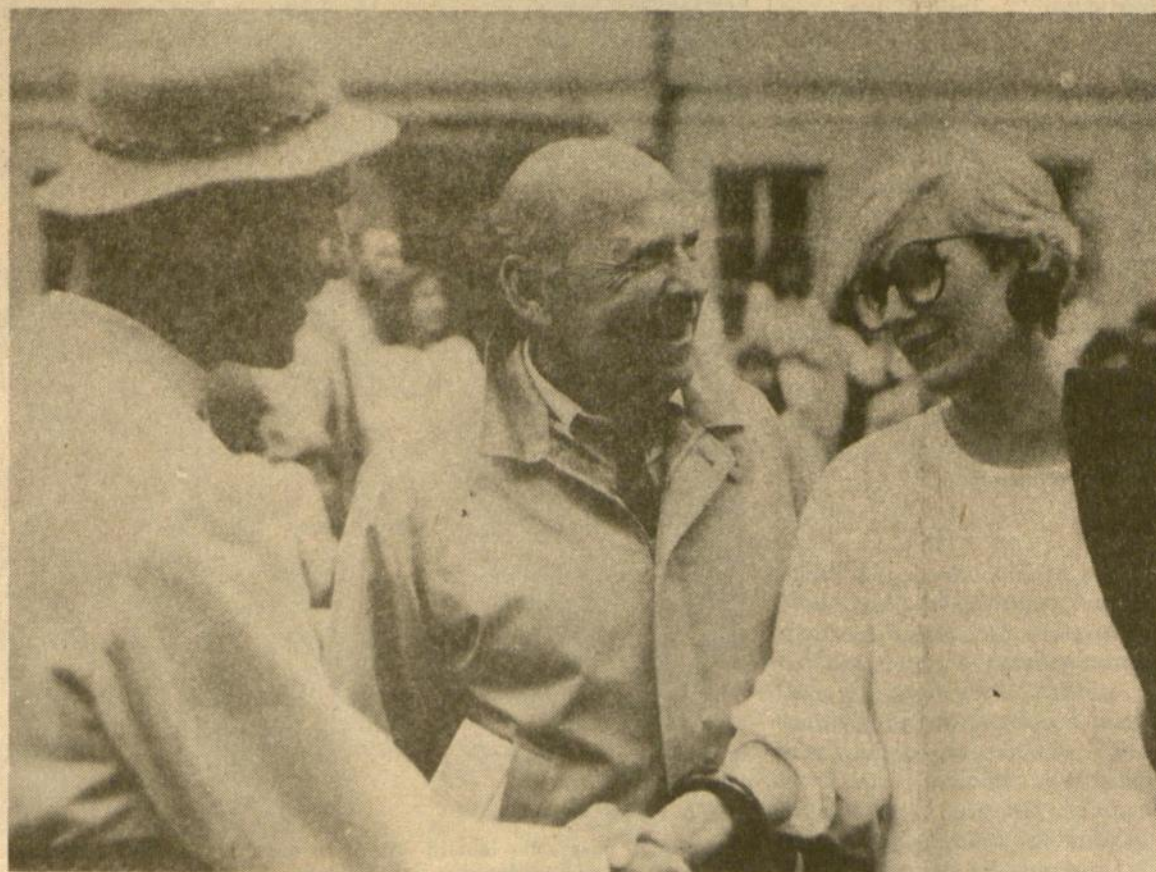
Bernard Sahlins: Kodėl kiniškų? Todėl, kad spektaklyje kalbama apie įvairius kinų ateivių rajonus Kanadoje, pereinant nuo vieno prie kito. Tai taip pat dviejų moterų, peržengusių 70 metų, is-

torija. Man atrodo, kad po „Nicholas Nickleby“ spektaklio, parodyto prieš šešerius ar septynerius metus, ilgų vaidinimų mintis užburė publika.

— *Yra keturi teatrai, kurie šiemet debiutuoja Jungtinėse Valstybėse — tai trupės iš Vokietijos, Izraelio, Meksikos ir Vengrijos...*

Jane Sahlins: Taip, ir mes tuo didžiujamės. Vienas iš būdų ieškoti ir surasti naujų teatrų — lankymasis kituose festivaliuose. Taip 1988 metais Belgrado festivalyje išgirdome apie vokiečių Theater an der Ruhr. Vengrijos Katona Jozsef teatrą pasikvietėm, nes tai vienas iš puikiausių pasaulio teatrų. Gaila, kad su nuostabių, juokingų savo spektaklių „Valstybės inspektorius“ („The Government Inspector“) jie bus čia tik vieną savaitę. Politinės situacijos Vengrijoje ir Lietuvoje požiūriu, bus labai įdomu matyti abu šiuos teatrus čia, Chicagoje. Dar viena debiutuojanti trupė yra iš Meksikos. Mes pamatėm juos Meksikos teatro festivalyje taipogi 1988 metais — jie atstovavo Veracruz universitetui.

Bernard Sahlins: Kalbant apie Theater an der Ruhr, Vokietijos kritikai pripažino jį geriausiu praėjusių metų teatru.

Vilniuje susitinka Jaunimo teatro aktorius Vidas Petkevičius ir Chicagos Tarptautinio teatro festivalio rengėjas Bernard ir Jane Sahlins.

Teatras nėra stiprus finansiškai, tai yra mažo miestelio — Muehlheim teatras, tačiau jis pajėgus sutraukti aktorius iš visos Europos, nes turi nuostabių režisierių. Jie daro stebėtinus dalykus. Smagu, kad jie atvyksta.

(Pokalbį su Jane ir Bernard Sahlins „Draugo“ kultūrinio priedo puslapiuose tęsime ateinančią šeštadienį, kada taip pat plačiau kalbėsime apie festivalyje dalyvaujantį Jaunimo teatrą iš Lietuvos ir jo režisierių Eimuntą Nekrošius. Bet jau dabar skaitytojams norėtumėm priminti Tarptautinio Chicagos teatro festivalio datas:)

Theatre Repere (Kanada) „The Dragon's Trilogy“ — birželio 8–10 d. UIC Theatre;

Le Theatre de la Marmaille (Kanada) ir Teatro Dell'Angolo (Italija) bendras spektaklis „Terre Promise/Terra Promessa“ — birželio 12–17 d. Northwestern universiteto Josephine Louis Theatre;

The Renaissance Theatre Company (Didžioji Britanija) „A Midsummer Night's Dream“ ir „Kalaris Lyras“ — gegužės 23 — birželio 3 d. Blackstone Theatre;

Le Cirque Imaginaire (Prancūzija) — birželio 12–17 d. Blackstone Theatre;

The Katona Jozsef Theatre (Vengrija) „The Government Inspector“ — birželio 19–24 a. Blackstone Theatre;

Theatre Company of Veracruz (Meksika) „Cierren las Puertas!“ — birželio 12–15 d. Mexican Fine Arts Center Museum ir birželio 16–19 d. UIC Theatre;

Theater an der Ruhr (Vokietija) „Threepenny Opera“ birželio 4–6, 8–10 d. Blackstone Theatre ir „The Croatian Faust“ gegužės 31–birželio 2 d. Northwestern universiteto Josephine Louis Theatre;

Cameri Theatre of Tel-Aviv (Izraelis) „Shira“ — gegužės 26–27 d. Northwestern universiteto Josephine Louis Theatre; Jaunimo teatras (Lietuva) „Kvadratas“ ir „Ilga kaip šimtmetis diena“ — birželio 26–liepos 1 d. Blackstone Theatre;

Court Theatre (Chicago, JAV) „The Beggar's Opera“ ir „A Chorus of Disapproval“ — gegužės 23–birželio 3 d. Court Theatre, University of Chicago; Latino Chicago Theatre Company (JAV) ir Grupo Cultural Zero (Meksika) „Puffin“ — gegužės 23–birželio 3 d. The Firehouse Theatre;

Market Theatre (Pietų Afrika) „Born in the R.S.A.“ — gegužės 23–27 d. Northlight Theatre, Evanston.

Ramunė Zdanavičiūtė
Raimundas M. Lapas

Politinis seminaras

(Atkelta iš 2 psl.)

JAV Lietuvių jaunimo sąjungos susirinkimas

JAV Lietuvių jaunimo sąjungos nariai turėjo progos pasitarti, išrinkti naują valdybą, pasikalbėti rūpimomis temomis. Naujai vienerių metų kadencijai į JAV LJS valdybą išrinkti (visi iš rytinio JAV pakraščio): Sigutė Šnipaitė — pirmininkė, Regina Kulbytė, Elena Kazlaitė, Gailė Rastonytė, Rūta Kalvaitytė, Nida Veitaitė ir Vilius Sruoginis. Lyg šūkiu buvo naujos valdybos pasisakymas: kiek esame atlikę Bostone, atliksime ir visoje JAV Lietuvių jaunimo sąjungoje. Naujai valdybai rūpės paruošti JAV LJS atstovus į Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą, išvystyti ir sustiprinti JAV LJS sričių ir apygardų sistemą ir, žinoma, koordinuoti išeivijos jaunimo veiklą Lietuvos naudai. Buvo žvelgta į artėjantį Gorbaciovo susitikimą su Bush'u ir svarstyta, kaip sėkmingiausiai išnaudoti tas dienas, kai spaudos dėmesys bus sutelktas į tą įvykį.

Šv. mišios, Lietuvos atstovas, pianino koncertas

Sekmadienį, šv. mišių metu, kun. Atkočiūnas pranešė, kad Petras Cidzikas, grįžęs į Lietuvą, vėl vykdą bado streiką. Buvo pasimelsta už jį ir už Lietuvos motinas, laikantis Motinos dienos šventės tradicijos Lietuvoje (nors JAV ta diena švenčiama savaitę vėliau).

Lietuvos atstovas (chargé d'affaires) Washingtono Stasys Lozoraitis pasveikino seminaro dalyvius, atvykusius į Lietuvos pasiuntinybę. Jis tarė porą žodžių apie išeivijos pastangas dėl Lietuvos. Apgalvestavo įvairių paralelių fondų steigimą, ragino sustiprinti esamas išeivijos lietuvių struktūras, o ne naujas kurti. Kaip pavyzdį, minėjo, kad ir kai kurie Europos kraštai (Italija bei Austrija) gali pagelbėti vaistus įveikti į Lietuvą veltui — reikia iš anksto tokius dalykus iširti, kad neleistumėm pinigų, kur nebūtina reikia.

JAV Lietuvių jaunimo sąjungos nariai per Darius Sužiedėlį atsiuntė sveikinimus iš Lietuvos, kur jie šiuo metu darbuojasi. Jie priminė savo draugams, kad dirbti reikia, kur tik galim ir kaip galim.

Pianistas Justas Dvarionas šiuo metu keliauja po Šiaurės Ameriką, globojamas Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės, jo koncertai organizuojami Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos. Jis paskambino savo senelio Balio Dvariono ir M.K. Čiurlionio kūrinių. Talentingas jaunas pianistas parodė savo gabumus, sužavėjo klausytojus, kurie, grįžę į savo namus Hartforde, Chicagoje, Los Angeles, Detroito, Toronte (ir dar Montrealyje bei Calgari) galės išgirsti ir išsamesnę pianisto koncertinę programą.

Bendros pastabos

JAV LJS valdyba ir jos Washingtono skyrius jau yra susilaukę maždaug 500 dalyvių savo keturiuose seminaruose. Nors dabar JAV LJS valdyba yra „pasitraukusi“ iš Washingtono, atrodo, kad seminaro ruošą toliau liks Washingtono skyriaus rankose. Kitas projektas, kuri teks užbaigti senajai valdybai, tai politinio darbo praktikos stipendijos išvystymas. Pinigai jau paskirti Lietuvių Fondo — programa planuojama įgyvendinti 1990 metų vasaros pabaigoje. Tai šiuo metu labai aktuali praktika lietuvių išeivių jaunimui. Į seminarą šiais metais buvo pakviesti ir atvyko įvairūs dalyviai: jauni ir vyresni studentai, jauni profesionalai, vyresni visuomenininkai iš jaunimo sąjungos.

Gintarė Marija Kižytė

Gintarė Kižytė Chicagos scenoje

Baigusi lituanistines mokyklas, dalyvavusi lietuvių jaunimo organizacijų veikloje, Gintarė Marija Kižytė, išėjusi dramos studijas Columbia College, dabar vaidina Touchstone teatro (1225 West Belmont) statomoje dramoje „Sister Carrie“. Tai dramaturgo Tom Creamer sukurtas vaidinimas pagal Theodore Dreiser to paties pavadinimo romaną. Vokiečių kilmės Amerikos rašytojas Theodore Dreiser (1871–1945) buvo tuometinės realizmo srovės amerikiečių literatūroje daugelio romanų autorius, dirbo kaip laikraštininkas Chicagos, St. Louis ir Toledo dienraščiuose.

Romanas *Sister Carrie*, parašytas prieš šimtą metų (1890), paremtas jo paties šeimos išgyvenimu: jo sesuo su vedusiu salūninku, pagrobusiū salūno pinigus, pabėgo į New Yorką.

„Sister Carrie“ drama intriguojanti ir gyvenimiška. Mergina iš Wisconsin atvyksta pas seserį į Chicago. Darbas jų šeimoje jai nepatinka. Ji suartėja su traukinyje susipažintu jaunu prancūzų kilmės vyru. Jo viliojama, susideda su juo, pasitraukia iš sesers šeimos. Vėliau ją pavilioja kitas vedęs, kurio padėtis jai neaiški. Drauge su juo pabėga į New Yorką. Ten tampa aktore, o anas vedęs vyras seklių sugaunamas, netenka pagrobūtų pinigų, tampa benamiu skurdeiva, nuo kurio traukiasi ir ta mergina, nusivylusi tokiu gyvenimu.

Veikale daug romantikos, meilės susikryžavių. Vaidinimo slinktis labai gyva. Scenos keičiasi kas kelios minutės ir jų keitimasis puikiai organizuotas. Žiūrovą visą laiką veda susidariusi intriga. Įvesta dainų ir baleto. Kostiumai — praėjusio

šimtmečio. Galima išvesti ir moralą — kokia klaida ardyti šeimą ir nuslysti nemoraliais keliais, prisilegiantis ir naikinantiems žmogui.

Vaidinimui ypač didelį įnašą suteikusi talentinga režisierė Ina Marlowe. Susitikus su ja, buvo malonu girdėti, kaip ji šiltai atsiliepė apie lietuvių aktorę Gintarę Kižytę, vaidinančią Jessica, gerai įtikinančią į rinktinių patyrosių aktorių kolektyvą. Pati režisierė turi bakalauro laipsnį iš vaidybos ir režisūros magistrą — abu įgytus Goodman teatro mokykloje, Chicagoje.

Gintarė Kižytė anksčiau yra pasireiškusi kaip drabužių modeliuotoja. Dirbo ne vien Chicagoje, bet ir kituose didžiuosiuose JAV miestuose, buvo pasiųsta į Ispaniją, Japoniją, Kiniją. Tebėsdama modeliavimo darba, ji dabar su dideliu nuoširdumu ir atsidėjimu dirba teatre. Tik pernai baigusi teatro studijas Columbia College, turėdama aiškų vaidybinį talentą, jau yra vaidinusi keturiuose Chicagos teatrų spektakliuose.

Kada tik sąlygos ir laikas leidžia, Gintarė Kižytė mielai dalyvauja Marijos Nekalto Prasidėjimo seserų remejų rengiamose madų parodose. Gintarė Kižytė bus vertėja Vilniaus Jaunimo teatro aktoriams Tarptautiniame Chicagos teatro festivalyje, pagelbėdama jiems susikalbėti su amerikiečiais rengėjais ir teatro lankytojais.

Ir šiuokart „Sister Carrie“ spektakliuose ji stipriai reiškiasi ne vien vaidyba, bet ir baletiniu šokiu. „Sister Carrie“ statomas iki birželio 3 dienos. Nuėję žiūrovai nenuobodžiaus.

Juoz. Pr.

palaikyti ryšius su savo geografiškai išsisklaidžiusiais nariais. Linkime buvusiai JAV LJS valdybai, sėkmingai baigusiai dvejų metų kadenciją, nepailsti, dirbant Lietuvos naudai. Linkime JAV Lietuvių jaunimo sąjungos kasmetiniam politiniam seminarui žengti vis į priekį ir vis gerėti.

• **Gallery Astra**, 308 West Erie, Chicagoje, iki rugpjūčio mėnesio vyksta dabartinių latvių dailininkų darbų paroda. Šios galerijos tikslas — eksponuoti naujausią Latvijos, Lietuvos ir Estijos meną. Gallery Astra telefonas: 312-664-6880.